

Forfatter: Andersen, H. C.

Titel: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Citation: Andersen, H. C.: "H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal", i Andersen, H. C.: *H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal*, C. A. Reitzel, 1990, s. 99. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-hcaeventyr07val-shoot-idm139890598263824.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: H.C. Andersens Eventyr bd. VII kritisk udg. efter de originale eventyrhæfter med varianter ved Erik Dal

Nye Eventyr Første Bind. Tredie Samling. 1845 NE 3-45

Elverhøi

Elverhøi tryktes første gang i NE 3-45, der udkom 7.4.1845.

Eventyret er sandsynligvis skrevet i begyndelsen af 1845, idet A i et brev til sin holstenske oversætter Heinrich Zeise 10.2.1845 fortæller, at han har manuskript liggende til fire endnu utrykte eventyr (A-iana 2 rk. V 243). Og 6.3.1845 fortæller han samme, at han »har i Manuskript tre nye originale« (ib. 247). Da *Hyrindinden og Skorstensfejeren* og *Holger Danske* er skrevet henholdsvis 13.3. og 16.3. 1845, må *Elverhøi* være skrevet før 10.2.

Romantikens interesse for folkesagn og folketro havde gjort elverfolk-motivet uhyre populært med en første kulmination i J.L. Heibergs nationale festspil *Elverhøi* (1828), som inspirerede A til digtet *Klintekorset paa Møen* (1830; SS XII 39f), og hvis indflydelse også spores i *Dødningen* (I 191.17ff). I det hele taget nævnes elverfolk ofte i hans digtning (fx *Christian den Andens Dverg* (A-iana III 74) og O.T. (56 f)). Under et ophold på Bregentved i sommeren 1842 aflagde A selv 20.7. besøg på Elverhøj under en udflugt til Stevns (*Dagbøger* II 281, BEC I 322). Men som påvist af Hans Brix (*Blicher-Studier* 2 1967 112f) er den direkte inspiration til eventyret Blichers *En Aften-Underholdning paa Dagbjerg Dos*, trykt i *Nordlyset* 1827, men ikke optaget i de senere novellesamlinger. I stærkt forkortet form indgik den imidlertid i *Høstferierne* (1840), hvortil Brix og Jensen II 389 udelukkende henviser, måske pga. tvivl om A kan have kendt tidsskriftet, men uden at gøre opmærksom på, at Brix i *Blicher-Studier* pointerer, at det kun kan være Nordlys-versionen A har benyttet pga. de træk, der fortælles om en ung elverpige; træk, der er udeladt i *Høstferierne*. En anden vigtig kilde er Thiele (se ndf.), der i modsætning til Heiberg (*Forerindring til Elverhøi* (1828; *Prosaiske Skrifter* IV.1861.46)) ikke identificerer elverkongen med klintekongen, idet sidstnævnte holder til på Møn.

Endelig skal nævnes, at A ikke regnede *Elverhøi* blandt de »rigtige« eventyr, jvf. brev til Ingemann 10.4.1845 (BfA II 110) og brev til Zeise 100 18.4.1845, hvor han mere anser det for »en Slags Fyrværkerie end et egentlig Eventyr« (A-iana 2 rk V 255).

79.5*brumler*] buldrer, larmer. - **10***Høien ... Hanegal*] iflg. folketroen stod de af overnaturlige væsener beboede høje på gloende søjler el. pæle, når de åbnede sig ved særlige lejligheder. Der er ikke noget fast antal pæle, jvf. Blichers *En Aftenunderholdning* osv., hvor den bæres af »sex ildrøde Støtter« (Samlede Skrifter VIII.1921.45) og *Høstferierne* »tolv røde Stolper« (ib. XXIV. 1929.195). - **11-12***nye Dandse, som der trampes i*] bl.a. mazurka (se n.t. I 47.31-35). - **19***Lygtmændene*] se n.t. I 191.20.

80.2*rygløs var hun*] iflg. folketroen er elverpiger altid hule i ryggen. - **5***flinke*] hurtigt. - **6***Natravnen*] egl. natfugl af slægten Caprimulgidae, karakteristisk ved sin ejendommelige skrigen og lydløse flugt, der ofte bringer den ganske tæt på mennesker. Disse egenskaber fik folketroen til at antage, at et nedmanet genfærd blev til en natravn nogen tid efter nedmaningen. - **15***falder i vor Art*] stemmer overens med vores væsen og karakter. - **17***holder for*] mener. - **21***sige ikke af*] ikke siger nej. - **22***Aamanden*] væsen der bor i åer og med spil og sang lokker mennesket til sig som sit bytte; jvf. *Klokkedybet* (III 98f). - **24***Gravsoen*] ulykkesvarslende genfærd af en so, som er blevet levende begravet. - *Helhesten*] iflg. folketroen trebenet (hovedløs) hest, som varslers død (jvf. Thiele2 II 292). - *Kirkegrimen*] nisse, der holder til i kirker, hvor den holder orden og straffer enhver utilbørlig opførsel. - **25***som ikke er af vore Folk*] som vi ikke bryder os om; som levn fra hedenskabet kunne elverfolket ikke lide den kristne præstestand. - **28** *Bra*] godt. - **34-39** *Kjøkkenet ... Knaset*] sml. menuen i Blichers *En Aftenunderholdning* osv.: »en lille Fiirbeen [...] Ørentvistragout [...] et Par smaae Edderkopper [...] med Dugsauce [...] Musefricassee [...] et lille Stykke Hugorm [...] en lille Flaggermuus« (Samlede Skrifter VIII.1921.46f). - **37***Mosekonens Bryg*] iflg. folketroen er den tåge, der om aftenen efter varme dage stiger op fra moser og enge, et resultat af mosekonens (ølbrygning. - *Salpefervin*] salpetersure salte dannes ofte på fugtige mure. - **41***Duxe-Griffel*] stødt skifer fra duksens (den øverste og dygtigste elev i en skoleklasse) griffel, der brugtes til at skrive på tavle med.

81.4*Krølhaar*] elastiske hår fra heste (hale og manke) og køer, der bruges som polstringsmateriale. - **10ff.** Inspireret af no. folkeeventyr om Dovregubben i Asbjørnsen og Moe: *Norske folkeeventyr* (1842-44) og Asbjørnsen: *Norske huldreeventyr og folkesagn* (1845). - **11***Dovre-Fjeld*] fjeldkæde syd for Trondheim. - **12***Guld-Værk*] omend der blev gjort spredte guldfund i Norge i 1800tallet, blev der aldrig tale om egentlig

minedrift. A.s bemærkning om at guldværket »er bedre end man troer« leder tanken hen på Kongsberg Sølvværk sydøst for Oslo, 101 grundlagt 1623 og nedlagt 1805 efter mange års underskud. Driften blev genoptaget 1816 og viste sig profitabel. - **17***Klinterkongen paa Møen*] overnaturligt væsen, der tænkes at bo inde i klinten. Overleveringen har flere forskellige forestillinger om klintekongen, jvf. Thiele 2 II 189-95, men ingen af dem taler om ægteskab ml. klintekongens datter og Dovregubben. Jvf. iøvrigt Klinterkorset paa Møen (1830; SS XII 39). - **17***tog sin Kone paa Kridt*] ordspil på talemåden »at tage på kridt« dvs. kredit, og hentydning til klinten, der består af skrivelkridt. - **20-21***de blive gode nok, naar de blive gjemte*] talemåde: de udvikler sig nok i heldig retning. - **25-27***Jeg vilde ... lide*] hentydning til den no. modvilje mod personalunionen med Sverige (siden 1814). - **38***Kraftmænd*] kraftkarle.

82.6*gjennembagte*] voksne, modne. - **17***trak deres Støvler*] sml. Dagbøger 13.9.1844 (II 439) samt DtB (182). - **22***Nøggen*] iflg. folketroen overnaturligt væsen, der i skikkelse af menneske el. hest holder til i elve, åer og søer, hvor det drager folk til sig med sit spil. - **29***Hallingedands*] no. folkedans fra Hallingdalen. - **32***simpelt*] i roligt tempo og lige taktart. - **40***Commers*] morskab, sjov.

83.4-11 De to elverdøtre repræsenterer tidens sværmeri for den æstetisk dannede og æteriske unge pige, som ikke mindst fru Heiberg måtte lægge skikkelse til, og som A tog afstand fra, jvf. også *Skyggen*. - **5-6***tog en hvid Pind i Munden*] iflg. folketroen blev man derved usynlig. **13-14***spække ... Orme*] forberede et godt måltid. - **14***Elletrunte*] gammel hul ellestub. - **27***en norsk Vise*] S.O.Wolffs (1796-1859) Hvor herligt er mit Fødeland (1822) med slutningsstrofen:

Om Kloden rokkes end, dets Fjelde
skal Stormen dog ej kunde fælde.
Som Bauta end de skulle staa,
og vise, hvor vort Norge laa.

28*Bauta*] bautasten.

84.1-7 A havde selv skrevet et nu tabt eventyr om fingrene, jvf. Alm 7.11.1843: »Eventyret om Fingrene« (Jvf. også *Grantræet* (II 45.5 m. note)). - **9***Granen ... Birken*] *Grantræet* (II 41ff). - *Huldregaverne*] B.S.Ingemann: Huldregaverne eller Ole Navnløses Levneds-Eventyr, fortalt af ham selv (1831); huldregaver: gaver fra huldrefolket, overnaturlige væsener, der bor i de norske fjelde, og forsynet med magisk kraft. - **10***den klingrende Frost*] *Snedronningen* (II 49ff). - **12***Steenstuen*] Dovregubbens hule i Dovrefjeld. - *Fyrrespaanen*] fyrretræsspån dyppet i harpiks, der anvendtes til belysning. - *Mjød*] drik af vand, gæret honning og krydderier. - **14***Garboen*] no., gårdboen, nisse der holder til i en gård som beskytter af kvæg o.l. - **15***Sæterpigens*] pige, der, vogter kvæget på sæteren dvs. græsgangene i fjeldet. - **23***tage en Moster*] tage en af den nye moders søstre til kone, idet de jo samtidig bliver 102 sønnernes (sted)mostre. - **26-27***satte Glasset paa Neglen*] vendte bunden i vejret på glasset og satte randen på neglen; forblev neglen tør, var glasset altså helt tømt. - **31***Nu galer Hanen*] iflg. folketroen må overnaturlige væsener forsvinde ved daggry, når hanen galer.

De røde Skoe

De røde Skoe blev trykt første gang i NE 3-45, der udkom 7.4.1845.

Om eventyrets tilblivelse kendes kun de i forbindelse med *Elverhøi* (se ovenfor) nævnte brevsteder til Heinrich Zeise, hvilket betyder, at det sandsynligvis er skrevet før 10.2.1845.

Allerede P.L. Møller, der i 1845 arbejdede på en Andersen-biografi til Dansk Pantheon, var opmærksom på det selvbiografiske i *De røde Skoe* mht. Karens optagethed af de røde sko ved konfirmationen, men A afviste i et brev 23.6.1845 til Møller denne lighed: »Confirmations-Stemningen med Støvlerne er det mig ikke bevidst foresvævede mig, da jeg skrev »*De røde Skoe*«, men det kan være det Samme« (BfA II 113). Med årene gik A imidlertid ind på Møllers idé, og i Bemærkninger hedder det: »I »*Mit Livs Eventyr*« har jeg fortalt, at til min Confirmation fik jeg første Gang Støvler, »de knirkede, da jeg gik hen over Kirkegulvet, og det frydede mig i mit Inderste, at Menigheden nu kunde høre, at Støvlerne vare nye; men min Andagt var forstyrret, jeg følte det og havde tillige en gruelig Samvittighedsqual over, at Tankerne vare ligesaa meget hos mine Støvler, som hos den gode Gud.« Erindringen herom skabte Eventyret »*de røde Skoe*« (8). Forklaringen på dette skift er måske at finde i et brev til Ingemann 10.4.1845, hvor han sender digterbroderen det nye eventyrhæfte: »Jeg tænker, »*De røde Skoe*« ville falde meest i Deres Smag; det Eventyr slutter sig ganske til de gamle Folke-Historier« (BfA II 110). A har da været mere optaget af eventyrets tematiske og strukturelle lighed med folkeeventyret end af det selvbiografiske, som snarere har

ligget i underbevidstheden. Brix og Jensen II 390 vil vide at sammenligne eventyret med Grimms Pigen uden Hænder, men udover at der i begge optræder en person med afhugne lemmer, er der absolut ingen ligheder, ligesom Brix og Jensens påvisning af røde sko i Grimms Enebærtræet forekommer perifer; jvf. derimod Peder Syvs ordsprog: »Der hører mere til Dansen end et Par røde Skoe«. Motivet med Karen, der dømmes til at danse sig ihjel, kan A måske være blevet inspireret til under arbejdet med eventyrkomedien Lykkens Blomst (premiere 16.2.1845), bygget over sagnet om Liden Kirsten, der pga. 103 sin kærlighed til prins Buris blev tvunget til at danse sig ihjel af sin broder Valdemar I (jvf. O.T. (225f), hvor sagnet også nævnes med henvisning til Thiele).

85.14 *Straakiste*] jvf. Fyens Stifts Adresse-Avis og Avertissements-Tidende 21.1.1812: »Paa den indenlandske Butik her i Byen [: Odense] er i disse Dage indsat de første Halm-Liigkister fra Landet, som vel maatte ønskes ført i Brug paa en Tid, da en Fjellekistes Bekostning overstiger den Ubemidlede Evner« (jvf. også O.T. 244,248). - **15ff.** Motivet med det forældreløse barn, som idet moderen dør reddes af en velhavende dame, forekommer allerede i Christian den Andens Dverg (A-iana III 84f) og i KES (22). - **23** *Du er meget mere end nydelig. Du er deilig*] sml. *Svinedrengen* (I 183.2).

86.2 *Saphians-Skoe*] sko af fint gedeskind. - **13-14** *syede til et Greve-Barn ... ikke passet*] sml. MLE I 38f om faderens forgæves forsøg på at blive skomager på en herregård. - **15** *Blanklæder*] blev pudset med blanksværte (skosværte) og regnedes for finere end det alm. brugte fedtlæder. - **19** *gaae til Confirmation*] **m** har det korrekte: staae til Confirmation. - **20-30** jvf. indledningen ovf. og MLE I 50. - **29** *Kantor*] forsanger og leder af kirkekoret ved større by kirke. - **35** *Altergang*] konfirmationen var en betingelse for deltagelse i nadveren, og den første nadvergang var henlagt til søndagen efter konfirmationen.

87.1-3 *en gammel Soldat ... var rødt*] jvf. Dagbøger, Paris 2.4.1843, hvor A overværede balletten La Jolie fille de Gand på Operaen: »paa Maskeraden viiste sig en rød Mand med Træ Been« (II 341). - **5,18** og **88.3-4** *see hvilke deilige Dandseskoe*] folkeeventyrets tretal.

88.13 *den bittre Regnfang*] Tanacetum; et afkog af plantens blomster el. frø anvendtes tidligere som lægemiddel. - **20** *Beenrads*] egl. skelet, men her vel snarere i bet. mumie. - **40** *min Øxe dirrer*] som bøddelens sværd i Clemens Brentano: Geschichte vom braven Kasperl und dem schonen Annerl (1838).

89.1-3 *Hug ikke Hovedet ... de røde Skoe*] allusion til Matthæus 18.8: »hvis din hånd eller din fod forarger dig, så hug den af og kast den fra dig! det er bedre for dig at gå ind til livet vanfør eller halt end at kastes i den evige ild med begge hænder og begge fødder i behold.« - **10ff.** Træk fra folkeeventyrets og -troens tretalsmagi, at Karen må angre tre gange.

90.2 *Roser*] almindeligt symbol på Jesu nåde; jvf. *Sneedronningen*. - **2ff.** Sml. bondekonens oplevelse i Ingemanns Huldrega verne eller Ole Navnløses Levnets-Eventyr (1831), da hun smører øjne og øren med huldresalven: »pludselig fik Alting et ganske andet Udseende for hende. Det var som hendes lille Stue udvidede sig og blev saa høi og 104 smuk som en Kirke. Det skurede Egebord blinkede som Sølv, og hvor Solen skinnede ind gjennem Vinduerne paa de bibelske Træsnitbilleder bleve Væggene forgyldte og Billederne levende. Spurveens Qvidren under Græstørvtaget klang hende saa lifligt som den deiligste Musik. Det syntes hende endogsaa, som der var Forstand og Mening i hvad de sang, og som de bad hverandre god Morgen og takkede den gode Gud for det deilige Foraarsveir« (14f). - **12** *Naade*] den uventede nåde optræder her for første gang som markering af den mere ortodokse kristelige orientering, som kommer igen i *Paa den yderste Dag, Noget og Pigen som traadte faa Brødet*. Iøvrigt giver ordet »Naade« dobbeltbetydning til ordet »Ret« = 1. rigtigt. 2. at gøre ret, jvf. loven vs. nåden (jvf. også F.L. Lauritzen: Religionen i H.C.Andersens eventyr i: Dansk teologisk Tidsskrift. 1950.146-51).

Springfyrene

Springfyrene tryktes første gang i NE 3-45, der udkom 7.4.1845.

Af et brev til Heinrich Zeise 10.2.1845 (A-iana 2 rk. V 243, jvf. indledning til *Elverhøi* s. 99) fremgår indirekte, at eventyret har ligget færdigt denne dato. Derimod kendes baggrunden for eventyrets tilblivelse, idet Edvard Collin fortæller: »Min Datter havde som Barn viist ham [:A] en Springgaas og spurgte ham da, om han troede, at den kunde springe saa høit som en Loppe. Samme Dag kom han igjen og oplæste sit Eventyr: »Springfyrene«« (A&C 460 jvf. også Nic.Bøgh: H.C.Andersen i det daglige Liv. Illustreret Tidende nr.27. 2.4.1905. 385).

Bortset fra inspirationen fra Collins datter er *Springfyrene* en variation af Klods Hans-motivet, som A var

begyndt at arbejde med i forbindelse med *Grantræet*.

91.2*Loppen, Græshoppen og Springgaasen*] de tre konkurrenter: folketroens 3-tal. - **2***Springgaasen*] legetøj lavet af gåsens brystben. Ved hjælp af en pind og et snoet bånd, der er fæstnet med en klat beg, kan den bringes til at springe. - **5***Springfyre*] modelaps, dameeven; her tillige med ordspil på ordet springe. - **6***jeg giver min Datter ... springer højest*] sml. J.Swift: Gullivers Rejser, 1. del kap.3, hvor Lilleputkejseren giver embeder til dem, som kan springe højest: »Når et stort embede bliver ledigt [...] andrager fem-seks af disse kandidater kejseren om at måtte underholde Hans Majestæt med en opvisning i linedans. Og den, der springer højest uden at falde får embedet« (1966.36f) (jvf. 105 Fodreise 53). - **10-11***den havde Frøken-Blod ... omgaaes med Mennesker*] sml. Fodreise, den lærde mand i dødens omnibus, som ræsonnerer over lopperne: »de besidde Aand og Smag, i det de helst dvæle hos det smukke Kjøen. Men hvad vinde de ved deres Vedholdenhed og Kjærlighed? kun Forfølgelse og Død« (92). - **14***havde ... Skik paa sig*] havde gode manerer, levemåde. - **16***gammel Familie i ... Ægypten*] jvf. 2. Mos. 10.1-20, græshoppeplagen Gud sender over Ægypten for at blødgøre Faraos hjerte. - **18***Herrebladene*] billedkortene dvs. konge, dame og knægt.

92.6-7*man kunde see ... en stræng Vinter*] iflg. folketroen blev vinteren mild, hvis gåsens brystben var hvidt, og hård, hvis det var brunt. - **24***falde paa*] falde en ind, finde på. - **25***har Been i Panden*] ben i næsen; vilje og god forstand. Her tillige ordspil på at springgåsen som helhed er af ben. - **28***Gaaserad*] benrad; A.s eget udtryk m. ordspil på at springgåsen i virkeligheden kun er ben. - **29-30***der skal ... Krop til*] sml. Santas kritik af Annunziata i Imp (174).

Hyrdinden og Skorsteensfeieren

Hyrdinden og Skorsteensfeieren blev trykt første gang i NE 3-45, der udkom 7.4.1845.

Iflg. Alm blev eventyret skrevet 13.3.1845: »Ild i Røret paa min Kakkelovn. Hyrdinden og Skorsteensfeieren.« Udover denne impuls kendes intet til den personlige baggrund for eventyrets tilblivelse, idet Brix' påstand (163), at eventyret skulle være inspireret af A.s unge venner, Jonna Drewsen og Henrik Stampes kærlighedshistorie, som A var levende interesseret i, overbevisende er afvist af Stampe 116.

Arbejdet med eventyret varede ved lige til korrektoren, hvor han bl.a. endelig nåede frem til den imponante titel på figuren på det gamle skab: »Gjeddebukkebeens-Overogundergeneralkrigskommandeersergeant«. Af den bevarede kladde (trykt i Buket 111-115), som er meget anderledes end den endelige version, ses tydeligt at eventyrets egentlige inspiration er af litterær karakter, nemlig E.T.A.Hoffmanns Nussknacker und Mausekönig, hvor Nussknacker beder Marie følge sig efter at musekongen er overvundet. De klatrer da op ad og ind i et udskåret skab, hvor de kryber op igennem et ærme i faderens pels, og herfra kommer de ind i Slaraffenland, som Marie rives bort fra, da hun vågner.

93.11-12*Gjeddebukkebeens- Overogundergeneralkrigskommandeersergeant*] 106 en sammenblanding af de to i den danske hær dengang eksisterende grader »Generalkrigscommissair«, øverste embedsmand for udskrivningsvæsenet, og »Commandeersergeant«, højeste underofficersgrad ved infanteriet (se iøvrigt E.O.A.Hedegaard i Krigshistorisk Tidsskrift XVIII. 1982.47-57). A havde selv kendt en generalkrigscommissær, kammerherre M.F.Tengnagel (1739-1815), hvor han kom som barn, og beskrivelsen af interiøret i eventyret er tydeligvis inspireret af Tengnagels bolig, som også dannede model for *Det gamle Huus* (II 143ff) (se iøvrigt A-iana 2 rk. III 69ff). - **18-19***Skorsteensfeier*] sml. beskrivelsen af Caroline Heimerans værelse i DtB, der viser, at A har set en sådan figur, ligesom porcelænskyrdinder var almindelige: »Paa sin Chiffoniere havde hun en Samling af Nuslerier [...] nydeligst vare fem smaa Porcelains-Figurer, der forestillede Amor i forskjellige Skikkelser. Først den nøgne lille Krabat med Kogger og Pile, derpaa Amor som Skorsteensfeier med Stigen «(osv.) (95). - **19***saa sort som et Kul*] reminiscens af børnesangen Bro, bro, brille.

94.9*Chineser*] træk fra Aubers og Scribes trylleopera Den chinesiske Prinds (se *Nattergalen* ovf. s. 84). - **21-22***elleve Porcelains Koner*] jvf. sagnet om Rolf Blaaskæg. - **30***kunne* kan.

95.6*gesvindt*] hurtigt - **6-7***Skuffen til Forhøjningen*] for at udnytte dagslyset hævede man ofte gulvet foran vinduet, hvor husmoderen havde sin daglige siddeplads, og udnyttede pladsen under forhøjningen med en skuffe. - **25***Potpourrikrukke*] krukke med tørrede eller saltede duftende blade til at udbrede vellugt.

96.1*bruge mig*] anvende alle mine evner (til at klatre op). - **21***Livbaand*] bælte.

97.2*tænkte over*] underforstået: tingene. - **8***Klinke*] metalkrampe som anvendtes ved reparation,

klinkning, af porcelæn osv. - **22-23**være saa forførdeligt af] underforstået: stolt.

Holger Danske

Holger Danske blev trykt første gang i NE 3-45, der udkom 7.4.1845.

Om eventyrets tilblivelse kendes kun en optegnelse i Alm 16.3.1845: »skrevet Holger Danske«, men A.s kendskab til Holger Danske-sagnet var af ældre dato. Under en rejse til København i forbindelse med juleferien noterer han 19.12.1825 i Dagbøger: »i Roeskilde Kroen fik vi til Lekteure Holger Danske« (I 30). Det har her drejet sig om en eller anden af de talrige udgaver af Christiern Pedersens bearbejdelse af den franske middelalderroman *Ogier le Danois*, som iøvrigt også kom i en 107 ny udgave i 1842. Udover at A vel har kendt sagnet om Holger Danske i Kronborgs kasematter fra skoletiden i Helsingør, spores tydeligt en indflydelse fra Thiele I 24, II 80 i hans første digt over motivet Holger Danske i *Digte 1830* (SS XII 123f). Som litterær baggrund kan desuden nævnes Ingemanns nationalromantiske gendigtning af folkebogen i *Holger Danske* (1837). Om inspirationen til eventyret, der er den første af A.s billedrækker, udelukkende skal søges i A.s gamle interesse for sagnet er uvist. Brix 210f mener på baggrund af almanakkens optegnelser om isvinteren 1845, hvor man kunne gå til Sverige, at A er blevet mindet om den tilsvarende situation i Helsingørdagene 1826-27, og at dette i forening med årsdagen for Thorvaldsens død har sat A.s fantasi igang. En anden mulighed er at læse eventyret som en replik til Heiberg i den strid, der var udløst med fru Heibergs nej til at spille hovedrollen i *Maurerpiggen*, og som havde fundet udtryk i Heibergs kritik af A i *En Sjæl efter Døden*. A.s svar i EDB fik Heiberg til i digtet *Kronborg* (Danmark. Et malerisk Atlas (1842; Poet.Skr. VIH.1862.224)) at replicere:

Muligt er du slig en Nar,
At, hvad Andersen fortæller
Om de skønne Dardaneller
I sin tyrkiske Bazar,
Du med Undren grebet har,
Mens du, tung af Inertie,
Gik vort eget Sund forbi,
Som ei mindre Blikket fryder,
Og hvor ingen Klage lyder
Fra det miskjendte Genie.
Gak til Nordens Dardaneller,
Bedste Pryd for Herthas Ø!

Som en afvisning af denne indirekte anklage mod A for ikke at være patriotisk er det muligt, A netop har fremdraget *Holger Danske* på Kronborg og rækken af berømte danskeres skæbne.

98.2f. Sml. Pontoppidans *Danske Atlas* II 269: »*Cronborgs* Slot og Fæstning er, efter Navnet, noksom bekjendt, baade uden og indenlands, særdeles hos de Nationer, som drive nogen Handel og Søefart i Øster-Søen, da deres Skibe der maa stryge Seil, og med nogle Canon-Skud hilse det Kongelige Danske Søe-Flag, som sædvanligen vayer fra een af Bastionerne«; jvf. også Chr. Winthers *Sjælland* (Nogle *Digte* 1835). - **7-13** Sml. beskrivelsen af det slagte Øresund i KES (107) samt brev til Henriette Hanck 28.10.1836 (BHH 149f). - **8** *108ordenlig*] fuldstændig. - **16-18** *han er klædt i Jern ... voxet fast*] sml. *Holger Danske* (1830; SS XII 124):

Thi i det hvalte Kammer, hvor nu de træde ind,
See de en kraftfuld Gubbe med Haanden under Kind [...]
Han sidder i sin Rustning med Sværdet i sin Haand,
Og paa den høie Pande man læser Heltens Aand.

og Thiele I 24: »Midt under Loftet hang en næsten udbrændt Lampe, omkring hvilken staalklædte Kæmper sadde nedbøiede og hvilede deres Hoveder paa korslagte Arme. Da reiste den sig op, der sad ved Bordenden. Det var Holger Danske. Men i det han løftede Hovedet fra Armen, brast Steenbordet heelt igiennem, thi hans Skiæg var ivoxet.« - **22** *ordenlig*] rigtig. - **26** *Bedstefader*] modellen er A.s egen bedstefader Anders Hansen; sml. Caroline Peachey: H.C. Andersen: *Danish Fairy Legends and Tales*². London 1853: »a likeness of his half-witted grandfather, a harmless old man, who lived in a smalt house, spending his time in carving figures out of wood, may be found in the legend of »Holger the Dane.«« (XI). Oplysningen må stamme fra A selv.

99.5 *Gallioner*] udbygning i forstavnen af større sejlskibe. - **34** *Kong Knud*] Knud den Store (ca. 995-1035),

erobrede England 1017, konge af Danmark 1018. - **35***Waldemar*] Valdemar I, den Store (1131-(1157-) 1182). - **37***Margrethe*] Margrethe I (1353-(1375-) 1412), samlede 1397 de tre nordiske lande under Kalmarunionen.

100.8*Eleonore Ulfeldt*] Leonora Christina Ulfeldt (1621-1698), fængslet som delagtig i ægtefællen Corfitz Ulfeldts landsforrædderi og fange i Blaataarn 1663-85. Hendes memoirer fra fængselsopholdet Jammers Minde blev først kendt og trykt 1869, men A var tidligt optaget af hendes skæbne (Jvf. Fodreise 34) og havde længe planer om at skrive en tragedie om hende (jvf Dagbøger I 176, BHH 200 og A&C IV). - **10-11***Hvitfeldts*] Ivar Huitfeldt (1665-1710) sprængte sig selv og sit skib Dannebrog i luften under slaget i Køge Bugt 4.10.1710. - **14***Hans Egede*] missionær (1686-1758). - **18-19***Bondekonens ... paa Bjelken*] sml. O.T. 82. - **19***Frederik den Sjette*] (1768-(1808-)1839) gennemførte som regerende kronprins 1788 stavnsbåndets løsning. - **33-34***Englunderne*] slaget på Rheden 2.4.1801. - **35***Steen Bille*] Steen Andersen Bille (1751-1833), søofficer. Under slaget på Rheden var han chef for en eskadre, der skulle konvojere korn til Norge, og kom derfor ikke, som A oplyser, til at deltage i kampen.

101.8*stadigt*] roligt. - *Sønnekonen*] svigerdatteren. - **15-16***Holbergs Comedier*] et minde fra barndomshjemmet, hvor faderen ofte læste Holbergs komedier op, jvf. MLE I 28. - **22***Almanaken ... med det Rundetaarn*] Skrive og Reise-Calender for det Aar efter Christ! Fødsel 109 ... havde en tegning af Rundetårn på titelbladet. - **23***Tyge Brahe*] astronom (1546-1601); T.B. havde dog ingen tilknytning til Rundetårn, der opførtes af Chr.IV 1642. - **25-26***den gamle Billedsnitters Søn*] billedhuggeren Bertel Thorvaldsen (1770-1844), søn af billedskæreren Gotskalk T.